

דונה קלרה

אני אחד מאלה שמשלימים עם זה שלכל אחד מאתנו יש תסביך "אדיפוס" ואנו חושבים שאמא שלנו היא האשה המושלמת. ובכל זאת: דונה קלרה היתה אישה מיוחדת במינה, אשר אישיותה השפיעה על כל סובביה. מהגרת קשת יום, שספק אם סיימה לימודים בבית ספר יסודי, אבל "הסתדרה" בחיים בצורה מעוררת השתאות. היא הבינה שלא תוכל לגדל את תשעת ילדיה על בסיס הפרנסה של בעלה, ולכן פתחה עסק נוסף: חנות לבגדים משומשים, אותה שכרה בסמוך לתחנת רכבת במרכז סאן פאולו. אל החנות היו באים טיפוסים שונים ומשונים של מוכרים וקונים. בנוסף לרוכלים היהודיים המסורתיים (ה"קלופרים"), לא נפקד גם מקומם של אנשים מפוקפקים, גנבים ואנשי עולם תחתון. היות והמושג "בנק" לא היה מוכר לה, נהגה אמא לשמור את כל הכסף בתוך שקית שחורה, שהייתה תלויה על צווארה. אתם יכולים בוודאי לדמיין כמה מהומה היתה סביב השקית הזאת: אי בהירות על ההכנסות וההוצאות, ויכוחים על עודף, ואפילו נסיונות שוד!

אמא היתה פותחת את החנות בשמונה בבוקר (לפי החוק הברזילאי אסור היה לפתוח בית מסחר לפני השעה הזאת), אך משעה שבע כבר היו הקליינטים חומקים פנימה דרך כניסה צדדית, בדרכם אל ערי השדה. היא היתה יוצאת מהבית בשש וחצי בבוקר, לאחר שטיפלה בכל ילדיה, וחוזרת בשבע בערב בכדי להמשיך ולטפל בהם. בשעות הצהריים, היתה תורנות בין הילדים: בכל יום מישהו

מאתנו החליף את אמא למשך שעתיים. זה נעשה לצורך שתי מטרות "מקודשות": הראשונה – גיחה של אמא הביתה, לאכול ארוחת צהריים ולראות שכל הילדים אכלו והם בסדר. השנייה – "קפיצה" שלה למועדון "Tieté", במטרה לטבול בכריכה למספר דקות. בשבילה שחייה היתה מתכון בדוק לבריאות, וגם דרך "למלא את הבטרייה" באנרגיות האין סופיות שהיו דרושות לה בהתמודדות עם החיים הקשים האלה. אמא הקפידה על השחייה היומית עד גיל 80 (!), ואמנם היתה בריאה בצורה מדהימה. היא היתה האחרונה שהעיזה לטבול במים הקרים עם בוא החורף, עת סגירת הבריכה, והיתה הראשונה שחנכה אותה בראשית האביב.

ובין לבין, אתם חושבים שהיא היתה מפסיקה עם השחייה? מה פתאום.

בחורף הרי תמיד היו לה שתי אפשרויות: הראשונה – המועדון היה ממוקם על יד נחל טיאטה הרחב. שום מזג אוויר לא הרתיע אותה מלקפוץ למים הקפואים (ולעיתים אף לסחוב איתה פנימה את הילדים...). והאפשרות השנייה לשחייה בחורף – בשעה מוקדמת (ארבע לפנות בוקר) או מאוחרת (חמש אחר צהריים) היא היתה עולה לרכבת הנוסעת לעיר הקיט סנטוס, מרחק שמונים ק"מ מסאן פאולו, ושוחה במשך שעה בין גלי האוקיינוס האטלנטי.

את האהבה לשחייה, ואת נוסחת הבריאות הטמונה בה, היא העבירה לכולנו. לכן לא פלא שהיו תקופות בהן היו שוחים בכריכה בטיאטה זה בצד זה שלושה דורות: היא, הילדים והנכדים. גם אני נדבקתי ב"חיידק". כבר כשהייתי בן שש, הייתי קופץ בלי שום בעיה ממקפצה בגובה עשרה מטרים!

במקביל, למרות קשיי היום היום הנמשכים והמכבידים, אמא היתה מקפידה על כל עבודות האחזקה של הבית. וכשהגיע סוף סוף שעת השינה, היא היתה נכנסת למיטה – ומתיישבת לקרוא. אלו ספרים היו אלה? את זה אני לא זוכר. אבל אני זוכר את דמותה הצנומה, יושבת במיטתה, על חוטמה משקפיה עבי העדשות, והיא מעלעלת בספר בשקיקה.

בנוסף לבריאות, היה דבר נוסף עליו אמא מאוד הקפידה: שהילדים ילמדו. היא הבינה שהדור החדש של היהודים כברזיל לא יוכל להמשיך לעסוק רק במסחר, ועמדה על כך שלמרות כל הקשיים הכספיים, הילדים ירכשו מקצוע. עלי היא "התלבשה" באופן מיוחד. כיוון שהייתי תלמיד מצטיין, היא צפתה לי קריירה גדולה כמהנדס. רק שנים לאחר מכן הבנתי את מלוא המאמץ וההקרבה שנדרשו מההורים כדי לאפשר לי ללמוד, ולוותר על הצטרפותי המלאה לפרנסת המשפחה.

לאמא היתה סבלנות בלתי מוגבלת. הילדים היו מתייעצים איתה על כל הבעיות: כסף, עבודה, לימודים ואפילו – אהבה. בסוף שנות הארבעים, כשהחלטתי לעלות ארצה ולעזוב את ברזיל (למרות הקשר המשפחתי החם והתוכניות שכולם רקמו לגבי), מצאתי אצלה הבנה מלאה, בלי שמץ התמרמרות.

אמא היתה בלי ספק "בעלת נשמה". אבל אם מצטייר מזה כאילו היא היתה תמימה ונאיבית – זה המקום לתקן זאת. כפי שסיפרתי, לחנות היו מגיעים כל מיני קליינטים מפקפקים, ולא פעם הופיעו שם שוטרים שבאו לחפש בגדים גנובים. כמו כן היו באים פקחי מס ההכנסה, שרצו לעיין בספרים. דונה קלרה היתה מפליאה לשכנע אותם במילים יפות שלא יגישו דו"חות. ואם היה צורך במעט

מזומנים כדי להוסיף לשכנוע – היא ידעה לעשות זאת כך שאף אחד לא יכול היה לעמוד בפניה.

בדרך כלל זה הצליח. אבל היו פעמים שגם החיוכים של אמא לא עזרו. יום אחד נכנס לחנות סמל שחזר מהמטרה הצבאית. הוא דרש כופר גבוה, שאמא לא יכלה לשלם. כשלא קיבל את מבוקשו, התחיל להתפרע בצעקות: "יהודים מלוכלכים!". אחי לואיז, שבאותו רגע נכנס לחנות, הסתער עליו והשכיב אותו במכת אגרוף. התפתחה מהומה, ואחר כך היינו צריכים להסתיר את לואיז במשך שבוע ימים מפני החיילים שחיפשו אותו.

אבל לפרשה היה שכר: סיפור החייל המוכה עבר מפה לאוזן, ויותר אף אחד לא בא אלינו לדרוש דמי כופר.

דונה קלרה הטביעה חותמה על כל הילדים, בהראותה לנו את דרך הישר, בהתנגדותה לכל דבר מזויף (היא לא הסכימה אפילו לענוד תכשיטים כלשהם, או להשתמש באיזשהו איפור). היא לימדה אותנו את נוסחת השילוב בין היכולת לדרוש והיכולת להעניק. שנים אחר כך התברר לי שכל מי שהכיר אותה, ולו לזמן קצר, זכר אותה כאשה מופלאה, מיוחדת במינה, בדיוק כמו שאני נושא את זיכרה.